

# *Grundtvigs brev til Det britiske og udenlandske Bibelselskab*

*Et brev om Lindbergs bibeloversættelse og om apokryferne.*

af *Felix Olafsson*

Som bekendt var 1800-tallet rigt på bibelrevisioner og bibeludgaver. En af dem, der da oversatte hele Bibelen til dansk var Jacob Christian Lindberg. Hans oversættelse blev trykt i hæfter og udgivet i løbet af årene 1837 til 1856. Denne oversættelse var i sig selv en imponerende bedrift, og den er da også blevet karakteriseret som et litterært storværk.<sup>1</sup> Lindbergs bibel blev læst meget i grundtvigske kredse i sidste halvdel af det 19. århundrede, og den viser, at den oprindelige grundtvigianisme slet ikke foragtede Bibelen, men satte den højt.<sup>2</sup> Økonomisk var dette arbejde også en præstation. Lindberg var en fattig mand, og han modtog ingen officiel støtte til bibelarbejdet. Det danske Bibelselskab ignorerede det, og først i 1855 blev det omtalt ganske kort i selskabets årsberetning. I begyndelsen udsendte man en subscriptionsliste, hvor mange tegnede sig på, og Lindbergs venner både i Danmark og Norge indsamlede desuden penge til arbejdet.<sup>3</sup> Anderledes blev det ikke financeret. – Allerede i 1837 gik der dog rygter om, at Det britiske og udenlandske Bibelselskab var interesseret i oversættelsen og havde tilbudt sin støtte. P. C. Kierkegaard omtaler disse rygter i et brev til Rudelbach i april samme år, men fæster ikke selv lid til rygterne.<sup>4</sup> Så sent som i 1897 skrev Lindbergs datter Elise følgende: »Da Lindberg begyndte sin Oversættelse af det gamle Testamente fra Grundsproget, vakte dette enestaaende Arbejde megen Opmærksomhed. Det engelske Bibelselskab tilbød Lindberg en stor Sum Penge, om han vilde sælge sin Oversættelse til det, men paa den Betingelse, at han vilde udelukke de apokryfiske Bøger. Det vilde Lindberg imidlertid ikke«. <sup>5</sup> Om disse rygter skriver Kaj Baagø: »Intet af dette har kunnet verificeres«. <sup>6</sup> – Nu ser det imidlertid ud til, at vi er kommet et skridt videre, hvad det angår. Nogle breve vedrørende sagen, et af dem er fra Grundtvig, kaster et nyt lys over de gamle rygter.

Det fremgår af disse breve, at det især har været Peter Browne, legationssekretær ved den engelske legation i København og god ven af Grundtvig, der har forsøgt at tale Lindbergs sag over for det britiske bibelselskab. Han har åbenbart korresponderet med selskabets præsidi-

dent, Lord Teignmouth (Charles Shore) om oversættelsen, og antagelig også modtaget et forslag om en eventuel støtte. Lord Teignmouth var søn af selskabets første præsident, som bl.a. Münter haft forbindelse med. Som ung havde Charles Shore i 1831 været på besøg i Skandinavien og han kendte derfor forholdene indenfor vore lutherske kirker. Det er ikke usandsynligt, at Elise Lindberg har ret i sin påstand. Man var fra bibelselskabets side ikke helt uvillig til at støtte Lindbergs bibelarbejde. Rigtignok plejede selskabet kun at yde støtte til autoriserede bibeludgaver, men der eksisterer adskillige eksempler på, at man også støttede arbejder med nye oversættelser. Derimod var det på daværende tidspunkt utænkeligt, at det britiske bibelselskab ville støtte et bibelprojekt, hvor apokryferne var med. Dette har været problemet også i sagen omkring Lindbergs bibeloversættelse, og så er det, at Peter Browne får Grundtvig til at skrive og imødegå bibelselskabets holdning.

Grundtvigs brev til Peter Browne eller snarere til Det britiske og udenlandske Bibelselskab har såvidt vides aldrig tidligere været offentliggjort i Danmark.<sup>7</sup>

Det lyder således:

»Christianshaven Mai 17. 1837

My dear Sir

That beyond the sea the apocryphers are a stumbling block I know, but I thought it were only in Scotland,<sup>8</sup> the Christians would not promote the work of God except upon their own terms, therefore I am sorry to learn that the Englishmen now adopt the same line of conduct, very wrong indeed, for as the Lord during many centuries has suffered the apocryphers to be bound up together with the sacred writings, and for their sake has not withdrawn a bit of His blessing, certainly, we ought not to be particular to that respect. I will not say, that, when it depends upon us, we should not be wise on separating »the chaff from the wheat«, and where, as in Popish countries, the apocryphers are given out for canonical, perhaps there might be a question what to do, but in Denmark during three centuries it has not only been clearly stated in our Bibles, that the apocryphers are not to considered as »a rule of faith or life« but from childhood the same thing has been rivetted upon us, and with us, of course, it is quite indifferent, whether or not the apocryphers are bound up in the same volume, as to Danish Christians they will for ever be a separate body of no authority in matters of faith. Under these circumstances I should be inclined to think it a good

plan to place the apocryphers behind the sacred books of the Old Testament, for it may certainly be of great use to all Christians to know the continuation of »Israel's History« under the Maccabees, and when there again should arise debates, as very easily their might as to the authority of the apocryphers, it would be of great moment, that they were *known* to all Christians. At all events, I am sure that, tho'the apocryphers have always been found in that copy of the Bible, I used to handle every day, in the nearly thirty years, during which »it was given unto my in the behalf of Christ not only to believe on him, but also to suffer for his sake« nevertheless it has pleased the Lord to bless the reading both for private and for public use, and therefore I cannot conceive, how, for such a trifle, as the apocryphers are, Christians should be tempted to withdraw their hands from promoting a good work, for whether the English society may be right or wrong in thinking the Norwegian Edition of the Bible a better one than that which Mag. Lindberg is now about, let it be understood, that Danish Bibles, printed abroad are contraband in Denmark, where of course we are confined to our own editions.

After all, it is the great comfort to me, that the Lord lives, and that »the same Lord over all is rich unto all that call upon him« without making any terms, except faith and confidence, and, one day, I am sure, our fellow Christians also in England shall be surprised by seeing, how with the grace of God »in a great trial of affliction our joy and deep poverty abounded in liberality«. You, Dear Sir, have asked my opinion upon these things, and I was bound to give it, leaving it to God and your own consideration, whether or not, you shall think it proper to acquaint the English Society with the devitted persuasion of a servant of the Lord, who, at all events, has counted things that were a gain to him but loss for the excellence of the knowledge of Christ Jesus our Lord!

Your  
christian friend  
N. F. S. Grundtvig

Peter Browne sendte brevet videre den 8. juni med følgende kommentar:

»My dear Lord,

I have communicated the substance of your letter to my excellent, and most able Christian Friend Pastor Grundtvig, whose reply I have

now the pleasure to send you. – I trust that some assistance may be given to this excellent Work, and that a mere technical difficulty will not prevent our Bible Society from lending a helping hand to an object so compleatly embraced by its spirit. The present translation is, whatever other might say, very incorrect, and in the instance which I gave you namely »sensual Man« substitute for »natural Man«<sup>10</sup> -conveys false Doctrine. The Danes themselves are all agreed in the necessity of a new translation, and *the Christians* amongst them have made, and are making exertion to have it completed.

I remain  
My dear Lord  
Yours most faithfull  
Peter Browne.

Den 19. juni blev begge breve så viderebefordret til bibelselskabet af Lord Teignmouth uden at han anbefaler sagen på nogen måde. Det fremgår dog af hans ord, at sagen har været drøftet tidligere: »I enclose Mr. Browne's reply to my last letter to him written according to your suggestion & also a letter to him from a Danish correspondent on the subject of it«. For at fremskynde sagen beder Teignmouth generalsekretæren, Andrew Brandram om at sende direktionens svar direkte til Browne. Spørgsmålet om økonomisk støtte til Lindbergs bibeloversættelse blev så behandlet i Det britiske og udenlandske Bibelselskabs hovedbestyrelse den 3. juli 1837. I protokollen står der ganske kort: »Read a letter from the Ri. Hon. Lord Teignmouth dated London, June 19<sup>th</sup>, enclosing a Letter from Mr. P. Browne dated Copenhagen, June 8<sup>th</sup> in which the writer forwards a communication from the Rev<sup>d</sup> Mr. Gruntig,<sup>11</sup> dated Christianshaven, May 17<sup>th</sup>, and at the same time expresses a hope that this Society may grant some assistance towards carrying on a new translation of the Danish Bible. – Resolved that Mr. Browne be informed that this Committee decline to assist in the above undertaking, as it appears that the proposed Bible will contain the Apocrypha«. <sup>12</sup>

Den følgende dag skrev Brandram et kort brev til Browne, hvor han meddeler ham direktionens beslutning. Han skriver, at han havde forelagt sagen for direktionen af hensyn til Browne velvidende om, hvordan udfaldet ville blive. Det drejede sig her om en principiel beslutning angående apokryferne, og på det punkt hverken kunne eller ville direktionen afvige fra de gældende regler. »It would let the kingdom in a flame from one end to other«, skriver Brandram. Det sidste var nok ingen overdrivelse.

Lindberg fik aldrig nogen støtte fra Det britiske og udenlandske Bibelselskab, og det skyldtes udelukkende hans stædige fastholden ved apokryferne. Han mente, at de burde komme med i hans bibeludgave. I dette tilfælde må vi nok sige, at hans stædighed var beklagelig. Lindberg kom nemlig aldrig til at oversætte apokryferne. Han døde inden han nåede så langt.<sup>13</sup> Imidlertid havde han afsluttet arbejdet med de to testamenter to år inden han døde, og med sin oversættelse skænkede han det danske folk noget helt nyt, nemlig en bibel, der var oversat til folkesproget. Den fik da også en begejstret modtagelse.<sup>14</sup> Det måtte være en interessant opgave for dem, der beskæftiger sig med bibelsproget, at finde ud af i hvor høj grad Lindbergs oversættelse egentlig har påvirket det danske bibelsprog og dermed de nyere bibeludgaver. Grundtvigianeren Lindberg bidrog i høj grad til at gøre Bibelen tilgængelig og levende for det danske folk.<sup>15</sup>

1. »Hans litterære Størværk, Bibeloversættelsen, udfyldte de sidste 20 Aar af hans Liv og vil blandt danske Kristne længst bevare hans Navn«. Elise Lindberg, Højskolebladet, nr. 2, 1897, s. 33.
2. »Andet oplag fulgte allerede i 1857, og i 1866 udsendte sønnen Niels anden udarbejdede udgave«. Kaj Baagø: Jacob Christian Lindberg, Aarhus 1958, s. 290.
3. Ibid, s. 289.
4. Dateret den 20. april 1837. N. kgl. S. 3813,4<sup>0</sup>, Kgl. Bibliotek.
5. Højskolebladet 1897, s. 39.
6. Kaj Baagø, s. 289.
7. Bibelselskabets arkiver i London: »Foreign Correspondence 1837«, bind 2.
8. Det var Robert Haldane i Edinburgh, der gik hårdest til værks i den såkaldte apokryfestrød, og det skyldtes ikke mindst hans hæftige angreb omkring 1820 mod den daværende generalsekretær John Owen, og mod bibelselskabets bestyrelse at selskabet indtog den holdning til apokryferne, som det senere gjorde.
9. Brevet er her gengivet nøjagtig sådan som Grundtvig skrev det. Peter Browne bemærker p.s. i sit brev: »Pastor Grundtvig makes some mistakes you will see in his English – but all he knows of it he learnt in *one year*«. – Det sidste er en overdrivelse. I 1837 havde Grundtvig tre Englandsophold bag sig.
10. Det er her tale om oversættelsen af det græske udtryk »psykikos« i den autoriserede danske udgave af N. T. fra 1819. Hvorfra Browne har denne kritik kan være svært at sige, men muligvis stammer den fra Grundtvig eller Lindberg. Han fik dog ikke medhold på dette punkt. »I cannot lay quite so much stress as you do upon the word sensual – it is a word used in our translation James 3,15 where the Greek is the same as in I. Cor 2,14«, skriver Andrew Brandram.
11. Bemærk skrivemåden. I brevregistret for »Foreign Correspondence 1837« står også Gruntig eller Grunting. Det er antagelig grunden til, at dette brev så længe har ligget upåagtet.
12. Minutes of BFBS's General Committee. July 3<sup>rd</sup> 1837, 43-44.
13. »Underlig nok naaede Lindberg ikke at faa de apokryfiske Bøger oversatte, men vilde have ladet dem følge efter det nye Testamente, om han havde levet saa længe«. Højskolebladet, nr. 2, 1897, s. 39.

14. »Lindberg ble den som kledde Bibelen i grundtvigsk språkdrakt, og også blant norske venner av Grundtvig fikk den en begeistret mottagelse. Her stod folkelighet og djervhet mot bokstavstvang og traditionelt bibelspråk«. Åge Holter: *Det norske Bibelselskab gjennom 150 år*, Oslo 1966, s. 166.
15. Der råder uvished om i hvor mange eksemplarer Lindbergs bibel blev trykt og udgivet. Kaj Baagø henviser til Kierkegaards brev og hævder, at i april 1837 havde 1300 tegnet sig på subscriptionslisten. Dette må være en skrivefejl. I Kierkegaards brev nævnes ikke 1300 men 1900, der havde tegnet sig på listen (Se Kaj Baagø, s. 289). I *Det danske Bibelselskabs årsberetning 1855* omtales Lindbergs oversættelse med følgende ord: »Denne har fundet en saa betydelig Udbredelse at der af Oplaget, som af de første Hefter har været 3000 Ex., og af de sidste 2000 Ex., kun er et Par hundrede tilbage«.